

۱۴۱۷۳۹۹

به نام خداوند بخشنده و مهربان

بیک جهان شور و نوا

(بررسی صور خیال در اشعار حمید سبزواری)

با مقدمه‌ی دکتر محمدرضا سنگری

مؤلف: زهرا سلیمانی

انتشارات تیرگان

سرشناسه: سلیمانی، زهرا
عنوان و نام پدیدآور: یک جهان شور و نوا (تجلی صور خیال در اشعار
حمید سبزواری) / مؤلف: زهرا سلیمانی.
مشخصات نشر: تهران: تیرگان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۹۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۱۸۰-۰
نوعیت فهرست نویسی: قیفا
موضوع: سبزواری، حمید، ۱۳۰۴ - ۱۳۹۵ -- سرگذشتنامه
موضوع: سبزواری، سی - قرن ۱۴ - تاریخ و نقد
رده بندی کنگر: ۱۳۹۵ ۸۵/ب۴ PIRA۰۷۸
رده بندی دهایی: ۸۱۳/۶۲
شماره کتابشناختی: ۴۱۳۳۱۶

انتشارات تیرگان

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴-۱۷۱۸۵، تلفن: ۸۸۸۱۳۰۵۹، ۰۹۱۲۶۱۱۱۵۱۳

Email: tiranpub@yahoo.com / www.tiranpub.ir

یک جهان شور و نوا

(تجلی صور خیال در اشعار حمید سبزواری)

مؤلف: زهرا سلیمانی

طراح جلد: مریم میرحسینی مطلق

لیتوگرافی: صدف • چاپخانه مهارت • صحافی: مهرگان

نوبت چاپ نخست: ۱۳۹۵ • شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شماره نشر: ۳۹۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۱۸۰-۰

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

اشاره / ۷

مقدمه / ۹

فصل اول: نگاهی بر مفاهیم خیال و تصویر / ۱۱

خیال، تصویر / ۱۳

تشبیه / ۱۶

استعاره / ۱۸

حقیقت و مجاز / ۲۱

کنایه / ۲۲

گذری بر شعر پایداری در ایران / ۲۴

ارتباط شعر دفاع مقدس با شعر پایداری / ۲۵

فصل دوم: سبزواری و تحلیل آثار وی / ۲۹

زندگی نامه حمید سبزواری / ۳۱

ویژگی‌های اشعار سبزواری در دوران پیش از انقلاب / ۳۳

آثار سبزواری در طلیعه‌ی پیروزی انقلاب اسلامی / ۳۵

بررسی برخی از سروده‌های سبزواری در زمینه‌ی دفاع مقدس / ۳۶

سیر سرودن اشعار / ۳۷

سخنی در مورد کاروان سپیده / ۵۲

بررسی مجموعه اشعار سبزواری از نظر غالب محتوا و ویژگی‌های

سبکی، زبانی و ادبی / ۶۴

فصل سوم: یافته‌های تحقیق (صورخیال در اشعار حمید سبزواری) / ۷۷

تشبیه / ۷۹

۶ یک جهان شور و نوا

استعاره / ۸۱

حقیقت و مجاز / ۸۸

کنایه / ۹۱

فهرست منابع / ۹۵

www.ketab.ir

اشاره:

شعر، صدای رسا و صریح روح انسان است و آینه‌ی تماشای جانی که گزارش یافته‌ها و ادراکات خویش را به ما تقدیم می‌کند؛ شعر صدای زمان نیز هست. در سروده‌ها می‌توان شادی‌ها، رنج‌ها، بایدها و نبایدهای زمان را شناخت و تصویری روشن از عصر و زمانه‌ی شاعر ترسیم کرد.

عصر انقلاب اسلامی با همه‌ی نشیب و فرازها، رخدادها و حوادث تلخ و شیرین خود یکی از مقاطع مهم تاریخی است که جلوه‌گاه عظمت‌ها، فضیلت‌ها، ارزش‌ها و تعالی‌های مردمی است که راست قامت و استوار از آزمون الهی - ترانه‌چین آمدند و حماسه‌هایی شگرف و شگفت را رقم زدند که امروز به مثابه‌ی اسوه‌ی دیگر ملت‌های برخاسته و آزاداندیش است.

هشت سال دفاع مقدس این ملت با شهادت‌ها، جراحت‌ها، اسارت‌ها، دردها و داغ‌ها بود و در این میان هیچ قالبی، رساتر و بلیغ‌تر از شعر ترجمان شکوه و شوکت و شکیب مردم نبود. شعر این رسانه‌ی دیرینه و روشن پیشینه توانست انعکاس صدای حنجره‌هایی باشد که جز عشق و ایمان نشناختند و جز رضای محبوب نخواستند و صادقانه و صبورانه دشواری‌ها را تاب آوردند تا نام اسلام و ایران سربلند و شکوهمند بماند. شاعران عصر انقلاب اسلامی، تماشاگرانی نبودند که از دور بسنوند و نادیده توصیف کنند آنان جبهه‌ها را زیستند و صحنه‌ها را نفس کشیدند و لحظه‌ها را با شهود و ادراک نزدیک سرودند.

یکی از این شاعران که ترانه‌ها و سروده‌هایش برانگیزاننده و توان بخش مردم و جبهه‌نشینان بود استاد حمید سبزواری است که پیش از انقلاب نیز، سروده‌هایش روشنگر و بیدارساز و ستم ستیز بود و پس از

انقلاب نیز، چه در توصیف و تبیین روزهای حماسه و خون و پیروزی و چه در سال های هشت گانه ی دفاع مقدس شعرش و سروده ها و ترانه هایش زمزمه زبان و ذهن مردم بوده و هست. استاد سبزواری را از شاخص ترین چهره های شعر دفاع مقدس نیز باید دانست.

این پژوهش کوشش و پویه ای است در راه شناخت صور خیال در شعر استاد سبزواری که به قسمت سرکار خانم زهرا سلیمانی صورت پذیرفته است. این پژوهش، تصویرهای شاعرانه، زیبایی های بلاغی و هنرمندی استاد را در خلق و آفرینش جهان لطیف و بدیع شاعرانه باز می نماید. توفیر و افزون نگارنده ی این کتاب را در تداوم این راه از بارگاه الهی خواستارم.

محمدرضا سنگری

۱۳۹۴/۱۰/۲۱

مقدمه

ادبیات نمود فرهنگ و تمدن هر ملت است و آثار ادبی به جا مانده از هر دوره هم آینه‌ی تمام‌نمای آن است. زبان غنی و پر بار فارسی مفتخر به آثار ارزشمند و گران‌سنگ نظم و نثر است که بررسی ساختاری و محتوایی این آثار گامی در جهت پویایی تمدن و فرهنگ کهن ایرانی محسوب می‌شود و این نوع پژوهش‌ها بیانگر سیر تغییر و تحول انمی زبان نیز هست. چرا که ادبیات در گذر زمان دستخوش تحولاتی می‌گردد. متأثر از حوزه‌های سیاسی و فرهنگی و ... جلوه‌های دگرگون‌ساز می‌یابد و اندیشه‌های نوینی در آن به ظهور می‌رسد. اما به هر حال هر دوره ویژگی‌های خاص خود را دارد که از هر منظر بنگریم آثار ادبی فارسی به دلیل جذابیت بی‌نظیرش همواره ستودنی است.

انسان‌هایی که به موهبت هنر برین هستند با درک زمان خویش به کیمیای جاودانگی دست می‌یابند به گونه‌ای که حتی آیندگان نیز از هنر و جاودانگی این انسانهای هنرمند می‌توانند به فراخور استعداد خود بهره ببرند.

فردوسی با خلق حماسه‌ای بی‌نظیر آینه‌ای از عصر خود و پهلوانی‌های ایرانیان را در برابر ما قرار داده است که هر زمان حلاوت تازه‌ای به اذهان می‌بخشد. این حماسه‌ها با ویژگی‌های خاص خود در زمان ما نیز اتفاق افتاده که حمید سبزواری به عنوان یکی از حماسه‌پردازان از تأثیر حوادث دوران خود مستثنی نبوده است و با تفحصی در آثار و افکارش می‌توان این تأثیرات را به وضوح دریافت.

در نگاه کلی به زندگی و آثار حمید سبزواری می‌توان گفت که وی شاعری است از نسل دیروز برای نسل امروز و فردا که روایتگر وقایع

انقلاب و جنگ است.

اگر تصاویر تخیلی از شعری گرفته شود، در پیش رو جز نثری ساده نخواهیم داشت. علم بیان، بیان گر شناخت تخیلات و تصاویر شعری است و می دانیم این تصویرها در سایه ی به کارگیری آرایه هایی چون : (تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه) به وجود می آید. شاعران کلاسیک و مدرن برای بیان اندیشه ها و آمال خود از آرایه های ادبی به عنوان یکی از شاخصه های ارزش مندی شعر مدد جسته و آن ها را در خدمت تصویرسازی و خیالپردازی های بکر و بدیع شاعرانه قرار می دهند.

نظر به اینکه کار تصویرسازی های خیالی در شعر شاعران متقدم به وفور یافت می شود، شاعران متأخر در بسیاری از اشعار خود، توانسته اند با تأثیر پذیری از آن ها تصاویر زیبا و رنگینی ارائه دهند که جان را جلا می بخشد.

سبزواری یکی از شاعرانی است که توجه ویژه ای در حوزه ی شعر ادبیات معاصر با استفاده از بن مایه های ملی و مذهبی و با به کارگیری بیانی انتقادی و صریح، تصاویر زیبایی ارائه دهد. این صورتها نشان دهنده ی ادراک ژرف او از ارزش ها و اعتقادات است که توانسته به روشنی آن ها را در قالب واژه ها بنشانند و بیشتر صورت های خیالی موجود در اشعارش را در خدمت مبارزه ی سیاسی علیه حاکمان زور قرار دهد.

نمادهای شعری او از حوزه ی وسیع مفهوم برخوردار و سرشار از درد است. دردی که در جریان تحولات اجتماعی بر او و مردم مظلوم سرزمینش رفته است و وی با زبان قلم، هم چون طیبی دلسوز سعی در درمان آن ها دارد.